

TÜRÜK

2022, Yıl/Year: 10, Sayı/Issue: 29, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / *Date of Received*: 26.05.2022

Kabul Tarihi / *Date of Accepted*: 02.06.2022

Sayfa / *Page*: 231-248

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / *Writer*:

Yusuf KÖMÜR

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yeni
Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

y.komur@outlook.com

ZAMANA UYMAK YAHUT ABDULLAH ZÜHTÜ'NÜN MÜTAREKE DÖNEMİ HİKÂYELERİNDE YABANCILAŞMA VE ÖZE DÖNÜŞ*

Öz

Mütareke Dönemi, 1918 ile 1922 yılları arasındaki dört yıllık bir süreci kapsamaktadır. Türk toplumu açısından son derece sıkıntılı bu sürecin tanıklarından Abdullah Zühtü, 1920 ile 1922 yılları arasında *Peyam-ı Sabah* gazetesinde yayımladığı 26 hikâyeden, özellikle “Yeni Zaman Sahnelerinden” üst başlığını taşıyan hikâye dizisiyle, değişen sosyal ve siyasal koşullar karşısında Türk insanının yaşadığı ahlaki değişim/dönüşüm ve öz değerlerinden uzaklaşma gibi meselelere eğilir. Abdullah Zühtü, hikâyeleriyle bir yandan bu hususlara farkındalık oluşturur diğer yandan çözüm önerileri getirir. Abdullah Zühtü'nün bu dönemde yayımladığı hikâyelerde; “dışarıdan” gördüğüyle ve duyduğuyla yeni bir hayat kurmaya çalışan kişiler, kendi yaşam pratiklerine uymadığı hâlde başkası/öteki gibi davranır. Öz değerlerine yabancılaşmış kişiler sırrını ve sınırlarını anlayamadığı değişimi taklit yoluyla yaşamaya başlar. Abdullah Zühtü orta ve alt sınıftan insanların hayatlarından kesitler şeklinde kaleme aldığı hikâyeleriyle söz konusu dönemdeki değişimin/dönüşümün toplumdaki izlerini belirginleştirir. Değişimin karşı konulmaz rüzgârına kapılarak henüz kendi bireysel gelişimini tamamlayamamış veya “ötekine” benzeyerek mukallit bir kişilik geliştirenleri, kendi millî ve manevi değerlerine yabancılaşmış yönleriyle ele alır. Bunların yanı sıra bireyselleşme sürecini başarıyla tamamlamış ve yeniliği/yenileşmeyi hakkıyla anlamış kişilere de yer verir. Abdullah Zühtü hikâyelerinde panoramasını sunduğu yozlaşmış

* Bu makale Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı bünyesinde hazırladığımız “Abdullah Zühtü'nün Türk Kültür ve Sanat Hayatına Katkıları” başlıklı doktora tesimizden üretilmiştir.

hayatlara, yine hikâye şahısları aracılığıyla “iyileştirici/ z m  nerisi sunan” bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Edebiyat, Abdullah Zühtü, Mütareke Dönemi, *Peyam-ı Sabah*, farkındalık, yabancılaşma.

BEING IN TUNE WITH THE TIME OR ALIENATION AND RETURNING TO SELF IN ABDULLAH ZÜHTÜ’S STORIES IN THE ARMSTICE PERIOD

Abstract

The Period of Truce (Mütareke Dönemi) covers a period of four years between 1918 and 1922. Abdullah Z ht , one of the witnesses of this extremely troublesome process for Turkish society, focuses on issues like moral change/transformation and alienation from core values, especially with a series of stories titled “The Scenes of New Period (Yeni Zaman Sahnelerinden)” from 26 stories published in the newspaper *Peyam-ı Sabah* between 1920 and 1922. By means of his stories, Abdullah Z ht  raises awareness about these issues on the one hand and proposes solutions on the other. In the stories of Abdullah Z ht  published during this period, people who try to build a new life through what they see and hear “from the others” behave like someone else/others even though this does not comply with their own living patterns. People who have been alienated from their core values begin to experience the change, whose secret and limits cannot be understood, through imitation. Abdullah Z ht  highlights the traces of the change/transformation in the society in the aforementioned period with the stories he wrote in the form of sections from the lives of middle- and lower-class people. He deals with those who have not yet completed their personal development due to being captivated by the irresistible wind of change or those who have become an imitator by acting like others in terms of their characteristics alienated from their own national and spiritual values. In addition, he points to those who have successfully completed their individualization process and those who have properly understood novelty/renewal. Abdullah Z ht  scrutinizes the corrupted lives that he portrays in his stories through the characters in the stories, with a “constructive and helpful” viewpoint.

Key words: Letters, Abdullah Zühtü, The Period of Truce, *Peyam-ı Sabah*, awareness, alienation.

Giriş

Mütareke Dönemi, Mondros Mütarekesi’nin imzalandığı 1918 yılı ile başlayan ve 1922’de saltanatın kaldırılmasına kadar devam eden süreci kapsamaktadır. 1914’te başlayan Birinci Dünya Savaşı’ndan yenik çıkan Osmanlı Devleti en az savaş şartları kadar zor bir süreç yaşamaya başlar. “*Biten bir imparatorlukla, doğan yeni ve milli bir devlet arasında, yakın tarihimizin en ilginç oluşları ve olguları görülür. Türk yakın tarihinin bu ilginç manzarası dünyanın içine girdiği yeni bir çağın*

koşulları içinde ayrı boyutlar kazanmıştır.” (Tunaya 2008: 29) Osmanlı sınırları hızla daralırken, elden çıkan yerlerden, özellikle İstanbul’a, büyük bir nüfus göçü başlar. Artan nüfus beraberinde yeni sorunları da getirir. Hem millî varlığa yararlı hem de onun karşısında yer alan çok sayıda cemiyet de bu dönemde kurulur. İttihat ve Terakki’nin feshedilmesi ve galip devletlerin kendi menfaatleri doğrultusundaki hareketleri ülkede artan bir yönetim boşluğunu beraberinde getirir. Bu gibi olumsuzlukların yanında sanat ve edebiyat ortama canlı ve çeşitlidir.

İstanbul’un yaşamı sanıldığı ve söylendiği kadar tekdüze değildir. Bir kere, sanat kesimi, zamanın koşullarına göre, fevkalâde gelişken ve canlıdır. Tiyatrolar dolup taşmaktadır. (...) komedileri, dramları, (...) kantoları, ‘kuartetleri’, ‘dans ve raksları’ seyretmek günlük olaylardandır. (...) Bir yanda kalabalık kadrolu İngiliz, Fransız operet kumpanyaları, öte yanda Azerbaycan grubunun oyunları arasında tercih seyircinindir. Spor hayatı da ilginçtir. ‘Millî ve beynelmilel boks müsabakaları’ ve ‘ciddî pehlivan güreşleri’ yapılmaktadır. Kulüpler kurulmaktadır. Mütareke’nin kendine özgü bir edebiyatı da vardır. Şairler yeni şiirler, romancılar yeni eserler vermektedir. Bu fikir ve sanat olayları içinde gezinen insan, iki kutup arasında kalmıştır. Ankara’dakileri eşkıya sayanların da ondan kurtuluş bekleyenlerin de gazeteleri, başyazarları, fıkraçıları, hikâyecileri, araştırmacıları vardır. Peyam-ı Sabah’tan Tevhid-i Efkâr’a kadar... (Tunaya 2008: 19-20).

1869 yılında İstanbul’da doğan Abdullah Zühtü, Mekteb-i Sultani’den başarılı bir öğrenci olarak mezun olur. Henüz okul yıllarındayken gazetecilik faaliyetlerine başlar ve şiir, hikâye, fıkra gibi edebî türlerde eserler vermeye başlar. *Payidar, Zuhur, Saadet, Tarik, Sabah, İkdam, Tercüman-ı Hakikat* gibi çoğu devrin önde gelen gazetelerinde, II. Meşrutiyet’in ilanına kadar gazetecilik ve muharrirlik faaliyetlerinde bulunur. 1889-1908 yılları arasında çalıştığı bu gazetelerde çok sayıda telif ve tercüme eser kaleme alır. Bu dönemde yayımladığı hikâyelerinde aşk, aldatma, sefahat, yoksulluk, eğitim, terbiye gibi ferdî ve toplumsal temaları ele alır. 1908’de Mahmut Sadık ile birlikte *Yeni Gazete*’yi tesis eder. 1913’te İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin iktidara gelmesiyle gazetesini kapatır ve bir müddet Musul’da ve Romanya’da bulunur. Birinci Dünya Savaşı yıllarında *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çalışmaya başlar. Ancak bu dönemde faaliyette bulunduğu gazetelerdeki yazılarda imzası görülmez. 1918’de ise *Yeni Gazete*’yi tekrar yayımlamaya başlayınca A (Ayın) Z (Zel) imzasıyla başmakaleler kaleme alır. İttihat ve Terakki eleştirisi, siyasi, sosyal ve ekonomik meseleler bu dönemdeki yazılarının temel konularıdır. 1919’da *Yeni Gazete*’yi kapatarak *Sabah* ve *Peyam* gazetelerinin birleşmesiyle kurulan *Peyam-ı Sabah*’a geçer.*

Abdullah Zühtü’nün 1920-1922 yılları arasında *Peyam-ı Sabah*’ta yayımladığı hikâyelerde Mütareke Dönemi’nde toplumda görülen değişim ve dönüşümlerin izlerini görmek mümkündür. “*Zira her eser yazıldığı dönemi belirleyen her türlü güç ve düşünce hareketinin etkisi altında kaleme alınır veya söylenir.*” (Aktaş 2013: 37). Abdullah Zühtü de bu dönemde yazdığı hikâyelerle mensubu olduğu toplumun yaşantısına ışık/ayna tutar.

Tanzimat Dönemi eserlerinde “*Avrupa’dan gelen her şeye hayranlık duyan züppenin [yozlaşmış, yabancılaşmış kişi anlamıyla], sonuçta kendi öz kültürüne kara çalmasına varan tutkusunu yermek, çok yaygın bir eğilimdir.*” (Finn 1984: 90) Abdullah Zühtü’nün *Peyam-ı*

* Abdullah Zühtü’nün hayatı ve eserleri hakkındaki bilgilere, onun çalıştığı gazete ve dergilerde yapılan tarama ve incelemeler neticesinde ulaşılmıştır.

Sabah'taki hikâyelerinde de bazı farklarla, benzer bir tavır söz konusudur. Tanzimat sanatçıları genellikle "eleştirilerini", eserlerine d hil ettikleri şahısların yaşantıları üzerinden vermeyi amaçlar ve kimi zaman yazar/h kim anlatıcı, yozlaşmış/ tekiyeleşmiş/kendi değerlerinden uzaklaşmış kişilere "tavırlı" bir üslupla yaklaşır. Örneğin Ahmet Mithat'ın *Fel tun Bey ile R kım Efendi* romanında yozlaşmış bir tip olan Felatun Bey'in yaşantısı, g l n bir atmosferde sunulur. Abdullah Zühtü'n n Mütareke Dönemi hikâyelerinde ise yozlaşmış tipler cehaletten kaynaklanan g l n h lleriyle değil, koşulların getirdiği olumsuzlukları benimsemeyen ve yaşantılarını buna göre şekillendiren yozlaşmış bilinçleriyle verilir. Abdullah Zühtü, hikâye kişilerinin g l n yanlarına odaklanmak yerine onları içine düştükleri millî ve manevi değerlerden uzaklaşma batağından kurtarma taraftarıdır.

Abdullah Zühtü'n n bu dönemde yayımladığı hikâyelerde gördüğüyle ve duyduğuyla yeni bir hayat kurmaya çalışan kişiler, kendi yaşam pratiklerine uymadığı hâlde başkası/öteki gibi davranır. Bu kişiler sırrını ve sınırlarını anlayamadığı değişimi taklit yoluyla yaşamaya başlar. Toplumda bazı kişilerin fark edemediği "yabancılaşmanın sırrı, insanların kendi şuurlarını bilmeyişlerinden ve ifade edemeyişlerindenir" (Meriç 2004: 300).  z lemeyen bu sır; sosyal, ekonomik, siyasal pek çok alanı etkilemekte, bunun yansımaları da edebî eserlere sirayet etmektedir. "Kısaca toplumu idare eden g ler bütünü birlikte bir zevk ve anlayışa vücut vermişlerdir. Yazar farkında olsun, olmasın bu gücün imk nları d hiline cümleleri düzenlemekte eserinin sayfaları arasına sinen düşünce ve duygu h lini dile getirmektedir." (Aktaş 2013: 38).

Abdullah Zühtü'n n Mütareke Dönemi'nde kaleme aldığı hik yelerden hareketle İstanbul'da sürdürülen iki farklı yaşam biçiminden söz edilebilir. Bir yanda kendi köklerinden kopmuş, yozlaşmış, ahlaken bozulmuş, para ve şahsi menfaatlerinin peşinde koşan kişiler yer alırken diğer yanda toplumsal değerlere bağlı, millî bir duyuy ve düşünce tarzına sahip, geleneklerinden kopmamış, alışkan ve ahlaklı kişiler yer alır. Bu iki zıt kutup arasındaki mukayese ve özünden kopmamış kişilerin yozlaşmış kişilere yol göstermeye çalışması söz konusu hik yelerin  ne çıkan taraflarındandır.

Abdullah Zühtü, Mütareke Dönemi'nde 26 hikâye yayımlar. Bu hik yelerden 18'inde ağırlıklı olarak yabancılaşma, yozlaşma ve  ze dönüş, farkındalık temalarını merkeze alır. Bu dönemde yayımladığı ilk hikâye 23 K nunuevvel 1920 tarihli "Yeni Hayat"tır. Bu hik yede yazar, önceki hik yelerden farklı olarak ilk defa hikâye şahıslarını Avrupalı yaşam sürdüğüne inanan ve kendi değerlerinden uzaklaşmış bir kuşaktan seçer. 1921 yılında 6 hik yeye imza atan Abdullah Zühtü söz konusu temaları yoğun şekilde işlediği ve "Yeni Zaman Sahnelerinden"  st başlığıyla kaleme aldığı 15 hik yeyi 1922 yılında yayımlar. Bunlar yayım sırasıyla "Ahmet Dayı", "Dilara Dadı", "Dürdane'den G zideye", "Kudemadan Sarhoş Recai", "İř Adamları", "Son Moda Talak", "Mimar İsmet", "Dolandırıcılar H cumu", "Güzide'den Dürdane'ye [1]", "Temiz Y rekliler Derneği", "Güzide'den Dürdane'ye [2]", "İyilik Yurdu", "Mimar İsmet'ten İlhami'ye", "İlhami Ne Diyor?" ve "Geçmişten Bir Ses" başlıklı hik yelerdir. Bu hikâye dizisinden sonra 1922'de kaleme aldığı diğer dört hikâyeden "şimdiki İzdivalar" başlıklı hikâye de yazarın yabancılaşma, yozlaşma temalarını işlediği bir başka metnidir.

İnceleme

a. Hik yelerde Yabancılaşma ve Yozlaşma

Yabancılaşma insanın kendi öz değerlerinden uzaklaşması, taklit veya özenti yoluyla başkaları gibi yaşamaya başlamasıyla belirginleşen bir durumdur. Yabancılaşma *Türkçe Sözlük*'te "*Belli tarihsel şartlarda insan ve toplum etkinlikleri ürünlerinin, bu etkinliklerden bağımsız ve bunlara egemen olan ögelerin değişik biçimde kavranması.*" (2009: 2102) olarak tanımlanmıştır. Sulhi Dönmezer yabancılaşmayı "*bireyin toplumun değerlerine, çevresine karşı ilgisinin yok olması, dünyaya karşı içine dönük bir tutum elde etmesi*" (1982: 202) şeklinde tanımlar. Ayrıca Dönmezer, sosyoloji bağlamında yabancılaşmayı ise "*kişinin mensubu bulunduğu gruba karşı olmasıdır. Yabancılaşma süreci içindeki kişi, büyük gruba olan husumeti nedeni ile mensubu bulunduğu küçük grup ile tam bir bütünleşme içine girmektedir.*" (1982: 202) ifadeleriyle dile getirir. Bireyin yabancılaşmasına neden olan çeşitli etkenlerden söz edilebilir. Sahip oldukları ile dışarıdan gördükleri arasında yaptığı mukayese, ötekinin yaşam biçiminin daha cazip görünmesi, değişen dünya ve hayat karşısında yeterli bilgi ve birikime sahip olunmadığı iin taklit yoluyla "yeniye" ayak uydurma çabası, manevi değerlerin kişi için anlamsız h le gelmesi gibi durumlar yabancılaşmanın nedenleri arasında düşünülebilir. "*Doğduğumuz andan itibaren (ailenin toplum yapısının en küçük parçası olduğunu düşünürsek) kendimizi toplumun içinde buluruz. Fakat bireysel tercihler ya da toplumdaki diğer bireylerin bazı davranışları sebebiyle kişi, içinde yaşadığı topluma yabancılaşabilir.*" (Ően 2016: 496). Toplumun parçası olan kişinin kendi arzu ve istekleri doğrultusunda bilinçsiz/yarı bilinçli bir yaşam kurma çabası ise yabancılaşmanın boyutunu belirleyen bir unsurdur. Dolayısıyla yabancılaşma meselesi, birey-toplum arasındaki ilişkiye göre şekillenmektedir. Parçası olduğu ve etkileşim içinde bulunduğu topluluğun genel kuralları ve geleneksel kabulleri dışında bir yaşam biçimi sürmeye çalışan kişiler, toplumu inşa eden değerlerden uzaklaşmış yabancılaşmış ve yozlaşmış bireyler olarak var olmaya devam ederler. Bu da çeşitli h llerde sosyal, ekonomik ve siyasal pek çok alanda belli yansımaları görülen bir "probleme" dönüşmektedir. Yabancılaşmanın ve yozlaşmanın edebî verimlere yansması ise bu hususların boyutlarını anlama noktasında önemli ipuçları sunar. Toplumun bir parçası olan yazarların meydana getirdiği roman ve hikâye gibi insanı ve onun yaşamını ele alan metinler, bu ipuçlarının en açık şekilde takip edilebileceği verimlerdir. "*Tanzimat sonrası metinlerde kültürel değerler etrafında toplanan bir yabancılaşma, Batı-Doğu tartışması ve atışması söz konusudur. Batı hayranlığı ve alaturka olanı küçük görme, daha çok kültürel unsurlar etrafında şekillenir.*" (Baş 2003: 1009). Abdullah Zühtü'n n hikâyelerinde de topluma ve toplumsal değerlere yabancılaşmış kişiler, kendileri gibi öz değerlerinden uzaklaşmış diğer kişilerle "küçük gruplar" h linde Batı taklidi ve " tekine" benzer bir yaşam s rd r rl r.

"Yeni Zaman Sahnelerinden" başlıklı hikâye dizisinde Abdullah Zühtü'n n "Kudemadan Sarhoş Recai", "İř Adamları", "Son Moda Talak", "Dolandırıcıların H cumu" ve "Temiz Y rekliler Derneği" adlı hik yeleri ile "Ben Değildim Bahar apkın İdi", "Yeni Hayat" ve "Őimdiki İzdivalar" başlıklı hikâyelerinde; yabancılaşma ve  tekileşme temalarına yer verdiği görülür.

"Yeni Zaman Sahnelerinden" dizisindeki hikâyelerde yozlaşma, geleneksel-ahlaki değerlerden kopma ve içinde yaşadığı topluma yabancılaşma hususları üzerinde durulur. Hik yede

yozaşmış/özünden uzaklaşmış kişiler; kendi çıkarlarına göre hareket eden, bu uğurda yalan söylemekten, hileye başvurmaktan geri durmayan ve bunu bir yaşam tarzına dönüştüren tipler olarak tasvir edilir. Bu hususların görüldüğü en belirgin izler, hikâye şahıslarından Reyhan Bey'in yaşantısıyla sunulur. "İř Adamları" hik yesinde Reyhan Bey,  c odalı bir iř yeri sahibidir. Ancak yaptığı işin belirli bir tanımı veya adı yoktur. Menfaatleri doğrultusunda emlakçılık, sarraflık gibi dolandırıcılık üzerine tesis ettiği işlerle uğraşır. Faaliyetlerini kendisi gibi yozaşmış şahıslarla "aldatma" ilkesiyle hareket ederek gerçekteştirir. Örneğin, Büyükada'daki gayet eski ve bakımsız bir köşkü satmaya çalışır. Köşk viran bir hâlde bulunduğundan, kimsenin onu satın alması mümkün değildir. Kızının hastalığı dolayısıyla Ada'ya taşınmaya karar veren bir müşteriye; Ada'daki kiralık bakımlı bir başka köşkü gösterirler. Satılık köşkün, bu bakımlı köşk olduğuna inanan müşteriye, kendi yıkık dökük k şklerini sekiz bin liraya satarlar. Müşterinin itiraz etmesi veya pazarlığı bozmasına karşı da tedbiri düşünmüşlerdir:

Yarım saat geçmeden Niyazi idarehaneye gelmişti. Reyhan'la odaya kapanıp görüşmeye başladılar. Niyazi hayretle soruyordu:

- Ey herif içi anladıktan sonra dava ederse...

Reyhan –Bana ne?.. O geldi mi, benim köşkü istedi, ben? Sekiz bin liraya sattım. Bin beş yüz lira pay aldım. Ama Dalal başka ev göstermiş imiş. Ben ne bileyim? Herif benim köşkü almaz ise bin beş yüzü kaybedecek, senedi ve imzası var. Meselenin böyle cereyan ettiğine de iki şahit var. Dünyanın hangi mahkemesine gitse ben kazanırım. Ne ise şimdi gidip biraz eğlenelim. Al iki yüz lira da sana... Üç yüz de Dalal'e vereceğim. Bugün iyice bir iř gördük Niyazi Babacığım!†

Dürdane de bu hik yede Reyhan'nın dolandırdığı kişilerdendir. Kocasının kumar borçları karşılığında sekiz yüz lira edebilecek mücevherlerini Reyhan Bey'in hilelerine aldanarak iki yüz liraya verir.

Reyhan Bey ve etrafındakilerin çıkarlarına "resm " yollardan ulaşma amacıyla yardım ve dayanışma derneği adı altında Temiz Y rekliler Derneği'ni tesis etmeleri de toplumdaki bozulmanın sirayet ettiği en kılcal noktaları işaret etme bakımından önemlidir. Bu derneğin kuruluş nizamnamesine göre eza ve cefa çeken yardıma muhtaç bütün insanlara hizmet için canla başla çalışmak ve bu uğurda varını yoğunu ortaya koymak en büyük meziyettir. Ancak işin i yüzü tümüyle farklıdır:

Reyhan [derneğin kuruluş nizamnamesini okurken] bu sözleri tıpkı Yeni Camii önünde diş macunu satan şarlatanların başlarına bir sadedil alayı toplamak için söyledikleri nutuklar gibi tekrar ediyordu. Muhatapları kimlerdi, bilir misiniz?

Nermin, Niyazi Baba, şeyda Dede, Reyhan'ın hususi hizmetlerini de gören hafif meşrep g ya k tibe iki hanım...

Bunlar mahal-i idare meclisini teşekkül ediyorlardı. Reyhan nutkunu şimdilik prova iin söylüyor, bir aktör gibi talim yapıyordu. Fakat esas itibariyle her şeyi hazırladı. Program başlamış, biletler basılmış, izin alınmıştı. "Temiz Y rekliler Derneği" de mevcuda ilave olarak bir iki tertip "Soyucular" cemiyet hayriyesinden ibaretti. Bunların "millî ve içtimai Őuur" dedikleri şey kurnazlıkla biçare, saf ve cidden temiz yürekli insanları ustalıkla soymaktan,

† Abdullah Zühtü, "Yeni Zaman Sahnelerinden: İř Adamları", *Peyam-ı Sabah*, nu. 11584/1154, 19 şubat 1338/1922, 3.

dolandırmaktan ibaretti ve muvaffak olacakları da yüzde yüz muhakkaktı. Zaten hangisi soyamadı ki... Nermin ile Niyazi, Şeyda ve küçük hanımlar g l st ler ve ilk muvaffakiyetinden dolayı Reyhan'ı tebrik ettiler. İŖte derneğin başlangıcı ve muvaffakiyeti bu oldu. Bir hafta sonra bu komedyaya umuma oyuna ıktı!..

Reyhan hasılatın ayda meclis idare erkanına laakal ikişer yüz lira k r bırakacağını tahmin ediyordu.†

Niyazi Baba ve Şeyda Dede adlı şahısların yer aldığı serideki hikâyelerde yozlaşmanın boyutları bu kişilerin bünyesinde sezdirilir. Her ikisi de servet sahibi kadınlarla vakit geçirmek, insanları aldatmak ve yüksek tahsilli, bilgili, kültürlü kişiler gibi görünmek suretiyle ‐asalak‐ bir hayat sürmektedir. Onların yaşantısında görülen ‐ tekileşmenin en trajik boyutu, kişinin kendini var eden değerleri yıkan gücün kendisine dönüşmesi‐ (Korkmaz 2008: 18) şeklinde dir. Bu kişiler daima kendi kültürüne, millî değerlerine uzak bir yaşantının parçasıdır. ‐Kudemadan Sarhoş Recai‐ hik yesinde Niyazi ve Şeyda'nın kişiliklerinin zayıflığı dikkatlere sunulur. Zengin kadınlara paraları iin yaklaşan Niyazi ve Şeyda, Güzide ve Dürdane'nin farkındalık sürecine girmesi ve kendileriyle münasebeti kesmesi nedeniyle bir süre sonra istedikleri gibi kadınlarla ve onların servetleriyle yaşayamayacak duruma gelirler. Bu duruma düşmelerine İlhami'nin sebep olduğunu düşünerek onu ortadan kaldırma planları yaparlar. Kendilerini kaptırdıkları hayat tarzı o derece iradelerini k reltmifitir ki yozlaşmış bir hayatı sürdürebilmek için cinayet işlemeyi bile göze alırlar. Niyazi Baba ve Şeyda Dede'nin İlhami'yi ortadan kaldırarak kendilerinden uzaklaşan Güzide'yi tekrar elde etme planları, sarhoş olmasına rağmen yarı ayık bir bilinçle bile h l  insani değerlere ve geleneklerine bağlı ve özellikle ‐eski büyük aşkları‐ yüreğinde yaşatan Recai'nin konuşmaya başlamasıyla kesintiye uğrar. Recai'nin yarı ayık bir bilinçle dilinden dökülenler yozlaşmanın ve öz değerlerine yabancılaşmanın boyutlarının ne dereceye ulaştığını gösterir. Artık  yle bir zamana gelinmiştir ki kendilik değerlerini yitirmiş insanlar yapay ve taklidi bir bilgeliğin, yaşamın ve boşa geçen bir  mr n mahkumlarıdır. Abdullah Zühtü, yazdığı hikâyelerle bu sahneleri kısa birer gösteri h linde sunarken genel tahkiye kurgusuna uygun olarak bunları zıtlıklar düzleminde ele alır ve vermek istediği mesajı kuvvetlendirir.

1922'de kaleme aldığı serinin dışındaki hik yelerden ‐şimdiki İzdivalar‐da, evliliklerin ve evliliğe bakışın geldiği boyuttan ve insanların kültürel kodları terk edip ‐boş, işe yaramaz‐ bir hayatı tercih ettiğinden yakınılır. Hik ye kişilerinden ‐Cim Bey‐, ‐Mim Hanım‐a yazdığı mektupta babası ve annesinin evlilikleri ve birbirlerine olan sevgilerinden söz eder. Abdullah Zühtü bu anne-babanın hayatıyla örnek bir evlilik ve hayat tarzını görünür kılar. Ardından konu Cim Bey'in yaşantısına geldiğinde onun kendi şahsında yozlaşmış tüm tipleri niteleyen ‐Ne işe yararız ki biz?.. Evet neye?..‐ sözüyle, öz değerlerle yeni neslin münasebeti belirginleştirilir. Cim Bey, hayat karşısında var olma mücadelesini yozlaşmış bir evlilik düşüncesiyle sürdürmeye çalışır:

Of bu yalnızlık ve parasızlık! Yaşta durmuyor ki. Hayatta insanı aldatacak ve arzu olunacak neler var... İhtiyarlamadan evvel bir şey yapmalı, bir şey olmalı... Yeg ne are izdivaç!.. Ah ben sana kalbimin en doğrusunu söyleyim. Ben de babam gibi evlenmek, anam gibi bir kadınla izdivaç etmek isterdim, isterdim ama... O amlar bardak olmuş.. O izdivaçlar mazi!... H l böyle değil ki. şimdi ne olursa olsun cahil, şımarık, hoppa veya hafif bir kadınla -ister güzel, ister

† Abdullah Zühtü ‐Yeni Zaman Sahnelerinden: Temiz Y rekliler Derneği‐, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11601/1171, 8 Mart 1338/1922, 3.

 irkin- fakat mutlaka zengin bir kadınlı evlenmeye ihtiya ım var. Evvela bir evim, yani yatacak yerim olmalı. Sonra bu evde bir sıcak  orba... Bana da biraz sermaye bulunmalı. Sonra Allah kerim. Bakalım dünya ne olur? Eğer kendimi toplayabilir, bir iŐ g c sahibi olursam belki hiç sevmeyeceğim bu kadınlı yakayı sıyrıp istediğim gibi bir izdivaç yaparım! BaŐka  ere yok ki..[§]

Cim Bey aradığı kadınlı ileri yaşta yeni zaman yaşantısına özenerek kendi değerlerine yabancılaşmış ve yozlaşmış biri olarak bulur:

Nihayet araya taraya sora soruŐtura buldum. Dul imiş, biraz ge gince imiş. Biraz hafifçe imiş. Erkeklerden nefret etmiş ama erkeksiz de yaŐanmıŐmuŐ. Ona  yle bir koca lazım imiş ki kıskanmasın, canını sıkmasın, zevkine karıŐmasın, sonra koluna takıp Őurası senin, burası benim dolaŐsın dursun. Alafranga hayatı seviyormuŐ. Yeni kadınlıardan olmak istiyormuŐ. Münasip bir koca bulursa varacakmıŐ... Güzelce, asil, terbiyeli, ahval-i zamana v kıf bir erkek olmalı imiş. (...) Nik h kimin umurunda niŐan olduktan sonra iŐ bitermiŐ. Gördün m  Őimdiki izdivaçlar ne kolay! Sanki o erkek ben kadınlı!..**

Cim Bey'in bulduğu kadınlı, Türk toplumunun değerlerine uymayan Avrupalı bir yaŐantının hevesindedir. YaŐlı olmasına rağmen "yeni kadınlıardan" olmak istemesi bu kadınlı kendini bir türlü bulamamıŐ ve içindeki " tekine özenti hevesini" atamamıŐ, değişen zamanın getirdiklerine kapılarak yozlaŐan eski kuŐaęın bir temsilcisidir.

"Yeni Hayat" hik yesinde de yabancılaşma değişen evlilik algısı üzerinden verilmektedir:

Ortada bir bahis vardı. Genç, Őık ve güzel bir hanımefendi -muzip arkadaŐımın beni alay kastıyla meŐhur Türk feministlerinden diye takdim etmiş olduğu için galiba- sık sık yüzüme bakarak ve sihrimiz nazarlarının tesiri altında ihtisatımı keŐfe çalıŐarak anlatıyordu:

Bu ne garip makale idi yarabbi. İzdiva  hakkında on sekizinci asrın müeyyideleri! Hele o kadar muhterem, o kadar yüksek bir kalemden çıkması daha Őayan-ı hayret! Zihnim almıyor. İzdiva ta kızlar validelerin sözünü dinlemeli, kendilerinin dengini aramalı, servet, irfan hususunda kendilerinin derecesine göre adam bulmalı, yaŐ meselesinde de kadınlı kocalarının yaŐından nıŐfa yedi ilave edebilecek bir sindede olmalı. Yani koca elli ise zevce otuz ikiden, erkek altmıŐ ise kadınlı otuz yediden yukarı olmamalı imiş... daha imiş, imiş, imiş... Ne köhne fikirler ne garip mütalaalar... K fi mi?

İzdiva ta bu ne demek canım ne demek. Nice izdivaç kadınlı i in, ayakkabı ıŐmarlamak gibidir. Ayağa bazen uygun olur, bazen olmaz...^{††}

Toplumda önemli bir yere sahip evlenme ve evlenme  detlerinin yozlaşmış kiŐilerce nasıl algılandığının ifade edildiği bu bölümde artık görücü usulü ile evlilik gibi çokça tartıŐılan bir mesele değil, bir kadınlı i in "ayakkabı" deęiŐtirmeye benzeyen önemsiz bir durum gibi algılanan evlilik algısı dile getirilmektedir.

"Son Moda Talak" hik yesinde ise Necdet'in, Dürdane'nin serveti tükenince ondan kurtulmak için boŐanmak istemesine yer verilir. Bu daha önce kurmaca metinlerde eŐine pek rastlanmayan bir

§ Abdullah Zühtü, "Őimdiki İzdiva lar", *Peyam-ı Sabah*, nu. 11714/1284, 1 Temmuz 1338/1922, 3.

** Abdullah Zühtü, *a.g.e.*, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11714/1284, s.3.

†† Abdullah Zühtü, "Yeni Hayat", *Peyam-ı Sabah*, nu. 11167/7372, 3 K nunuevvel 1336/1920, 2.

boşanma biçimidir. Toplumun geleneklerine ve dinî kurallara tamamen aykırı şekilde gerçekleşen bu durumla “yeni zamanın” insanlardan neler götürdüğüne işaret edilir:

Bu işin sonu gelmeyecek. Ben seni niçin böyle ızdırar edeyim. Burada vazifem bir baş belası olmaktan ibaret. Hayır, hayır buna benim ne vicdanım ne ahlakım ne huyum ne seciyem müsaittir... Hayır... Fakat bir türlü senden ayrılamıyordum. Hakkım yok mu D rdaneciğim. Seni ne kadar sevdiğimi, senin aşkınla her fedak rlığı ihtiyar edebileceğimi biliyorsun değil mi? Bundan emin olduğuna benim kalbim şahadet ediyor. Evet D rdaneciğim senin aşkın beni senden ayırmıyordu. Fakat şimdi....

Dürdane – (Heyecanlı) Şimdi?..

Necdet – Şimdi beni mühüm bir hizmet için... Bütün erbab-ı hamiyetin bila-tereddüt kabul edeceği millî bir hizmet için davet ettiler de... Vakıa bunun ne olduğunu söylememeye yeminliyim. Fazla izahat veremem. Fakat kabul ettim. Bir an evvel gideceğim. Ah işin en müthiş ciheti senden ayrılmak... Fakat müsterih ol Dürdane, avdet edeceğimden de eminim. Belki zengin bir hâlde... Neyse sen bilirsin ki ben doğru ve işlerini muntazam gören bir adamım. Dünyanın bin türlü ihtimali var. Ben vicdanen rahat etmek için ayrılmalıyız. Ne olur ne olmaz talak k ğıdını hazırladım. Avdette tecdid-i nik h g c bir şey değil ya. Tıpkı sen böyle mukaddes bir hizmete Őit b [koşan] eden hamiyetli zevcenden nikah bedeli isteyecek, nafaka talep edecek değilsin. Bunlar adi insanlar için... Evladım sana emanet D rdaneciğim...^{‡‡}

“Ahmet Dayı” hik yesi; yabancılaşma ve ötekini taklit ile kendi değerlerinden uzaklaşmış bir kuşak temsilcisi ile bizzat Avrupa’ya gitmiş ve taklitten ziyade yeniliği kendi değerlerini yitirmeden özümsemiş bir kuşak temsilcisi arasında yaşanan çatışmanın Őekillendirdiđi bir metindir. Dürdane ve temsil ettiği taklitçi yozlaşmış tipler hik yedeki çatışmanın bir cephesini temsil eder.

Dürdane, Şimdi yirmi dört yaşlarında, vechen pek güzel, tab’an gayet hırçın, tahsili hiç, terbiyesi noksan, görgüsü mahdud, kabalıkla  lfette maymun iştahlı, hercai meşrep, zıpcıktılardan bir hanımcıktı.

Derdi kibarlık, düşünmesi Őıklık, emeli gösteriş, h lyası “Aman bak Őuna..!” dedirmek idi. Bu derdi avutmak, bu düşünceye vasıl olmak, bu emeli hasıl etmek, bu h lyayı hakikate kalbedebilmek için daima üzülen, didinen, yıpranan fakat g l n olmaktan başka bir Şey yapamayan bedbaht bir kadındı. Biçare o kadar cahil ve hayatı tanımıyordu ki bedbahtlığını da anlayamıyor, kendini muhitinde ve yenilikte yekta farz ediyordu.^{§§}

Farkında bir kuşağın temsilcisi olan Ahmet Nejat, yeğeni Dürdane’nin bu h li karşısında üzüntü duyar. Ahmet Nejat kınama ve ayıplama yerine “Zavallular bilmiyorlar, bilmiyorlar aldaniyorlar. Hayatı yanlış tanımışlar.” Sözleriyle yozlaşmış ve kendi değerlerinden uzak bir yaşantıya kapılmış kişiler için kurtuluş çareleri düşünmektedir. Hik yede Dürdane sık sık evinde çay davetleri tertip eder.^{***} Ahmet Nejat da yeğenini kıramayarak katıldığı bir çay davetinde yapılanların ve bu davetin usule uygun olmadığını dile getirir ve Avrupa’daki çay davetlerinin amacını ve mahiyetini açıklar:

^{‡‡} Abdullah Zühtü, “Yeni Zaman Sahnelerinden: Son Moda Talak”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11586/1156, 21 Őubat 1338/1922, 2.

^{§§} Abdullah Zühtü, “Yeni Zaman Sahnelerinden: Ahmet Dayı”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11570/1140, 5 Őubat 1338/1922, 3.

^{***} Abdullah Zühtü’n n hikâyelerinde yer verdiği yozlaşmış, yabancılaşmış kişilerin tertip ettiği ve katıldığı çay davetleri, benzer yönleriyle Mütareke Dönemi’nde yayımlanan *Kiralık Konak* (1920) ve *Sözde Kızlar* (1922) romanlarının yanı sıra pek çok eserlerde yer verilmiş bir husustur.

Senin gibi haftada bir gün çay daveti yapmaya veya bir kabul günü temin etmeye cesaret edenler evvela bir mevki, ya  ohret sahibi, zengin, salonları  s r-ı bed a ve nefise zevk-i selime muvaffak tarzda tezyin edilmiŐ yüksek tabakadan kibar adamlardır. Bunların pek muhteŐem olan konaklarına müstesna, pek tanınmıŐ zevat davet edilir. Faraza büyük bir musikiŐinas piyano çalar, büyük bir sanatk r Şiir okur veya bestelediği nağmeyi teganni eder, rakslar da adaba -en son havalar terennüm edilirken bile- riayet edilir. Bu davetlerde insanın ruhu yükselir, incelik, terbiye, ahlak ve faziletten bir Şey eksilmez artar.^{†††}

Ahmet Nejat bu sözleriyle taklitçiliğin boyutlarını gözler önüne serer. Davete katılanlara da “terbiye, ahlak ve fazilet” konusunda bazı telkinlerde bulunur. Kendi yozlaşmış hayatlarında ilk kez bir gerçekle karŐılaŐan bu davetliler, Abdullah Zühtü’n n ifadesiyle “soğuk su dökülmüŐ gibi olurlar.” Ancak bu farkındalık çok kısa sürer ve kendi aralarında Ahmet Nejat’ın görgüsüz ve yeni hayattan bihaber biri olduğunu düŐünmeye baŐlarlar: “ ster Avrupa’yı görsün ister ne olursa olsun, ma’t h [bunak] vesselam. Yeni hayatı anlamamıŐ köŐesinde k flenecek bir olgun ihtiya...^{††††} gibi sözlerle, gerçeklerden habersiz yaŐantılarına dönerler.

Hik ye ŐahıŐlarından Güzide de yozlaşmış kiŐilerindedir. Dürdane’nin eğence ve sefahat  lemlerine alıŐmasına aracılık eder. Serveti iin evlendiği Selami Bey’in hayatına kastedecek kadar iÇi ileriye götürür. “Güzide’den Dürdane’ye” başlıklı hik yede bu yozlaŐ(tır)madan söz edilir:

Kendime bu cinayet için bir de Őerik aramaya ihtiyaım vardı. O zaman senin saf, tecrübesiz ruhunu buna pek müsait bulmuŐtum. Seni ben baŐtan çıkardım değil mi kızım?.. Zaten ikimizin yaŐı arasında pek fark yoktu. Sen tam çağında bir kız iken ben “Mini mini” tabir ettikleri bir hanımıktım. Fakat ne mini mini?.. Hayatın irkin ve adi tarafını bilmek de meğer ne kadar koskoca bir hayvan imiŐim! En rezilane yazılmıŐ kitaplar elimde, mahalle kadınlarının en bayağlılarıyla hembezm sohbet. Bu sayede bir  lem olmuŐtum. Őakirdim de sen...

Seni de zavallı validen ne iyi adamlara vermek istiyordu. Sana ne iyi kismetler çıkıyordu. Fakat senin için bunlardan istifadeye imk n yoktu. Niçin?... Çünkü ben vardım. Sana hayati derslerin en m thiŐini veren ben... BaŐına bir bela olmuŐtum. Seninle her gün g ya dertleŐiyorduk. Ben kendi h limi sana öyle fena tasvir ediyordum ki bana acıyordun. Sonra hayallerimi o kadar tatlı buluyordun ki bunlar için de derin bir gıpta ve iŐtiyak hissidiyordun ve böyle benim o zaman tam istediğim bir kız olmuŐtun... Fıkır fıkır kaynayan bir kız. Yüreğin tutuŐuyordu. Vücudun tutuŐuyordu. Bu harareti teskin ihtiyacı o kadar çoĐalmıŐtı ki hiç unutmam bir gün bana: “Őu bekçinin su taşıyan iri yarı oğlunu ısrıcağım gelir.” demiŐtin ve ben seni ne kadar takdir etmiş: “Benim de...” demiŐtim. Nihayet Necdet’e benim teŐvikimle vardın. O bizim o tarihte tam düŐündüĐümüz koca değil mi idi. Hatta yalnız sen değil, sanki ona ben de varmıŐ gibi olmuŐtum. Laubaliliği o kadar ileriye götürmüŐ idik ki...

Nihayet biçare Selami Bey’in -evet, evet itiraf ediyorum. Dürdane- hakkında geldim. Bu geçkin adamı vaktinden evvel öldürmek için her Şeyi yapmıŐtum ve bilirsin ki cenazesinin kalktĐı gün yalancıkıtan ağlamaya bile lüzum görmedim. Artık geç, dul, zengin bir kadındım! Ne mümtaz safiyetler... Kenidimi bir sinema kahramanı... Bir Francisko Bertini farz etmekte hakkım var sanıyordum ve bu ilk cesaret ve sarhoŐluĐumu kocan Necdet üzerinde tecrübe ettim Dürdane...

^{†††} Abdullah Zühtü, a.g.e., *Peyam-ı Sabah*, nu. 11570/1140, 3.

^{††††} Abdullah Zühtü, a.g.e., *Peyam-ı Sabah*, nu. 11570/1140, 3.

Fakat bu bayağı, yılışık ve şıpidik erkek öyle mizaç bilmez bir boğa imiş ki... Bir ay bile sürmedi ondan nefret etmiş idim.^{§§§}

Güzide'nin bu itiraflarında görülen hususlar evlilik müessesesinin yozlaştığı, kadın erkek ilişkilerinde sınırın kalmadığı ve ahlaksızlığın hüküm sürdüğü, menfaat elde etmek için insan hayatının hiçe sayıldığı ve “yeni” diye nitelenen taklit bir hayatın yaşanmaya çalışılması gibi durumlardır. Dürdane ve Güzide bir “ z”e dönüş sürecine girene kadar böyle bir yaşantının içinde savrulup dururlar.

“Ben Değildim Bahar  apkın İdi” hik yesinde kahraman anlatıcının bakış açısıyla “bir arkadaştan” öğrenilen/duyulan yozlaşmış/bozulmuş ve içi boş bir yaşantıdan bir kesit sunulur. Hik yede olayları yaşayan kişi özenti bir gençtir. Giyinişiyle, kendini algılama biçimiyle ve cahil olmasına rağmen bilgili ve kültürlü görünme çabasıyla özünden uzaklaşmış bir tiptir.

Avrupa'ya tahsile giden büyük biraderim Necdet'ten kalan beyaz pantolon, sarı iskarpinler, maron ipekli çorap, ince siyah çizgili safir gömlek, kaya bezi yeşil beyaz benekli kravat, lacivert ceket, hepsi birbirinden latif. Buna bir de gayet kalın baston ilave ediniz. İşte kendime vereceğim çeki düzen, ihtimam ile yıkandım, tarandım, tıraş oldum, giyindim. Elime nevale ile dolu, k  k kuder i çantayı da aldım. Aynaya baktığım zaman kendimi, gayet şık giyinmiş bir Amerikalı genç turist zannetmiş ve pek beğenmiş idim.^{****}

Kıyafet ve tavırlarıyla “Amerikalı genç turist”e benzediğini düşünen genç, kendi olma bilincini yitirmiş ve değerlerine yabancılaşmıştır. Onun için kitap okumak bile başkası gibi yaşamanın/davranmanın bir göstergesidir:

Vapurun güvertesinde birleşip sigaramı tellendirdikten ve ipekli mendilimle terlerimi sildikten sonra yan cebimdeki kitabımı çıkarıp açtım. Bu Lamartin'in meşhur *Graziella*'sı idi. Baharın bedahetinden eř'ar toplamaya çıkan bir genç için bundan müessir bir zemin mütalaası mı var? Süratle göz gezdirdiğim bu kitap -benim gibi Amerikalı turist kıyafetindeki bir genç için- aynı zamanda elde bulunması elzem bir silah değil mi idi.

Bunu okur gibi yaparken hiç sezdirmeden karşımda ve yanımdakileri de yan gözle süzüp tetkik edebilme mümkün idi.^{†††}

Elindeki kitabı etrafı rahatça izleyip olan biteni takip edebilmek için kullandığı bir maskeye dönüştürür. Bu satırlar aynı zamanda onun cehaletini, “mış gibi yaparak” nasıl gerçeklerden uzaklaştığını ifade etmektedir.

Hik yelerde yer alan bu hususlar karşısında Abdullah Zühtü yine aynı hik yelerdeki farkında/değerlerine bağlı kişiler aracılığıyla neler yapılabileceğini ele alır. Bu kişiler vasıtasıyla değerlerinden uzaklaşmış kişilere bir öz hatırlatması uygulanır ve h l  kurtulmaya müsait kişiler bir özüne dönüş süreci yaşar.

b. Hik yelerde  ze Dönüş ve Kendilik

^{§§§} Abdullah Zühtü, “Yeni Zaman Sahnelerinden: Güzide'den Dürdane'ye”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11598/1168, 5 Mart 1338/1922, 3.

^{****} Abdullah Zühtü, “Ben Değildim, Bahar  apkın İdi”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11315/885, 20 Mayıs 1337/1921, 3.

^{†††} Abdullah Zühtü, *a.g.e.*, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11315/885, 3.

Abdullah Zühtü, Mütareke Dönemi hikâyelerinde ele aldığı yabancılaşma ve yozlaşma durumlarından kurtulmayı ifade eden  ze dönüş yolculuğuna da yer verir. Ahmet Dayı, Mimar  smet,  lhami, Dilara Dadı ve Recai; bu dönem hikâyelerinde, mensubu olduğu Türk toplumunun hakiki değerlerine bağlı, yeni hayat ve Avrupalılaşma karşısında kendi benliğini yitirmemiş şahıslardır. Yeniliği taklit ederek değil, kendi kültürel dokularına uygun, ahlaki ve toplumsal kurallarla çelişmeyen bir anlayışla takip etmektedirler. On beş hikâyeden meydana gelen ‘‘Yeni Zaman Sahnelerinden’’ serisinin hiçbirinde kendi değerlerinin farkında kişilerin istek ve heveslerine kapılarak yanlışa sürüklendiği görülmez. Bilinçli ve ideal tipler olan bu kişiler aracılığıyla toplumun aksayan ve kötüye giden yönlerine oz m  nerileri getirilir. Hik yelerde öncelikle kendi değerlerinden uzaklaşarak Batı  zentisi bir yaşam sürdüren Dilara ve Güzide’nin hayatları, yaptıkları çay davetleri gibi hususlardan manzaralar sunulur. Hik yeler ilerledikçe ve Ahmet Dayı gibi idealize tipler devreye girdikçe Dilara ve Güzide bir dönüşüm sürecine girerek unuttukları öz değerlerini hatırlar ve ötekinin taklit ederek sürdürdükleri bilinçsiz yaşamlarından uzaklaşırlar. Hik yede farkındalığa/uyanışa giden süreçte en büyük pay Ahmet Dayı’ya aittir. Her Şeyi yerinde görmüş ve tüm mahiyetini hakkıyla anlamış bir kişi olan Ahmet Dayı’nın, Avrupa’dan dönüşüyle Dürdane ve Güzide’nin kendi yaşamlarını sorgulama süreci başlar. Olaylar geliştikçe Dürdane ve Güzide yaşadıkları hayattan pişmanlık duyarak yepyeni bir sayfa açma çabasına girerler.

Yeni Zaman Sahnelerinden’in öz değerlerine bağlı, kendinin ve ötekinin farkında olan kişisi Ahmet Nejat, ‘‘Ahmet Dayı’’ başlıklı hik yede Őu Şekilde tanıtılır:

Muhtelif sefaret kitabebterinde bulunmuş, Avrupa hayatına ve medeniyetine v kıf olmuş, f n n-ı içtimaiye ve iktisadiye ile iştimal etmiş, izdivaca fırsat bulamayarak bek r kalmış, kibar, nazik, temiz yürekli, medeni memleketlerden bir Avrupalı mukallidi değil, halis Türk olarak avdet etmiş, babacan bir zat idi. Sadi’nin *Firakname*’sindeki: ‘‘Sen ki Fırat Nehri kenarındasın, suyun kadrini ne bileceksin. Susuzluğun ne olduğunu o zavallılara sor ki deve üstünde çuvallarda seyahat ederler’’ hakikati Ahmet Nejat da ruhunda hissetmiş, Avrupa’da ikamet ettiği kadar vatan ve millet aşkını vatanda yaşayanlardan ziyade takdir edebilmişti. Uzun senelerin firkat ve iştiyakından sonra ne yüksek düşünceler, ne ulvi hayaller, ne rakik emellerle avdet ettiği hâlde, henüz hududa yaklaşırken ruhu sıkılmaya başlamış, daha sonra hayalleri birer birer s kuta uğramış, nihayet bütün ümitleri yalnız Dürdane’ye münhasır kalmıştı.

Ahmet Dayı’nın bu satırlarda en dikkat çeken tarafları onun ‘‘mukallit’’ olmayışı ve uzak kaldığı kültürüne ve milletine duyduğu ‘‘aşk’’tır. Ahmet Nejat, Türklük bilincini ve yaşama biçimini Dürdane ve onun Őahsında tüm gençliğin öğrenmesi için büyük bir çabaya girecektir.

Acaba ben sevgili Dürdane’yi kurtaracak kadar kendimde kuvvet ve cesaret bulamayacak mıyım? Hatta mümkün olursa bütün bu memleketin yanlış yola sapmış sevgili ve kıymetli D rdanelerini...***

Ahmet Nejat gibi değerlerinin farkında bir diğer kişi de Dürdane’nin babasıdır:

Pederi, ömrünü taşalarda geçirmiş, zevk ve tabiyet sahibi bir kadı idi. Monla Kerani taraflarında, k r-ı kadim bir konumları vardı. (...) Bu konağın hayatında nizam ve intizam yoksa da yine bir fevkaladelik, bir zevki ruhani, Türklerden bir eser vardı.****

*** Abdullah Zühtü, ‘‘Yeni Zaman Sahnelerinden: Ahmet Dayı’’, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11570/1140, 5 Őubat 1338/1922, 3.

**** Abdullah Zühtü, *a.g.e.*, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11570/1140, 3.

Dürdane'nin babası, sürdürdüğü geleneksel yaşam biçimiyle Türklükten bir parça taşıyan kişilerdendir. Ancak onun ölümü, "babasız" ve tecrübesiz bir genç kızınn çevrenin de etkisiyle bozulmaya/yozlaşmaya başlayan bir hayat sürmesinin yolunu açar.

"Mimar  smet"***** hik yesinde de Mimar  smet'in ve ailesinin bünyesinde geleneksel Türk yaşantısından değerler yansımalarının bir panoraması sunulur. Mimar  smet, soylu bir aileye mensuptur. Geleneklerine bağlı bu aile, eğitim ve terbiyeye son derece ehemmit verir. Mimar  smet'in ailesi tanıtılırken eskiden çok zengin oldukları ancak işlerinin zamanla kötüleşmesiyle sahip oldukları maddi imk nları kaybettikleri anlatılır. Maddi olanaklardaki kayıplar hiçbir zaman Türklük bilincinden uzaklaşmaya ve yozlaşmış/ tekileşmiş bir hayat sürmeye sebep olmaz.

"Dilara Dadı", hik yesinde geleneksel bir konak yaşantısında yetişmiş, Dürdane'ye dadılık yapmış, Türklük bilincini hiçbir zaman kaybetmemiş ve ahde vefalı bir kadın olan Dilara Dadı idealize tiplerdendir. Kendisi gibi değerlerine bağlı Nazmi Ağa ile evlenir ve iki kızları dünyaya gelir. Gerek Nazmi Ağa gerekse kızları Türk toplumunun değerlerine bağlı, alışkan ve Türklük şuuruyla yetişmiştir. Ahmet Dayı'nın ısrarıyla bu kişileri ziyarete gittiği bir gün Dürdane'nin, gençken tattığı bazı değerler zihninde canlanmaya ve huzursuzluk yaratmaya başalar. Dürdane, "Dilara Dadı" hik yesinde Ahmet Dayı ile çıktığı Eyüp gezisinde,  deta geçmişe bir yolculuk yaparak " z değerlerini" hatırlar ve kendini bulma yolunda bir farkındalık sürecine girer. "Düşünsel değişim edimi olan farkındalık, bireyin kimliğini sorgulayarak kendilik değerlerini belirginleştirme çabasıdır." (Deveci: 2005: 72) Dürdane'nin bu çabasını anlatıcı, i çözümlleme ile vererek ondaki değişimi yine onun konuşmalarıyla aktarır:

Dürdane, dayısının refakatinde Eyüp'  ziyaretinden, Pierre Loti tarzında temaşa-yı tabiiyetten evvelce zannettiği kadar sıkılmamıştı. Acaba çoktan beri bu güzel yerlere gelmediği için mi? Bu hakiki T rk n hayatı menazırında bir ruhaniyet hissedildiği için mi? Geçirdiği garip ve manasız hayatta, büsbütün başka bir tarzdaki bu seyeran, ona pek iyi ve hiç görülmemiş ve işitilmemiş bir müstesna eğlence gibi geldiği için mi? Yoksa dayısının sözlerinden, tasvirlerinden, felsefesinden müessir olmaya başladığı için mi? Gayriihtiyari terennüm edilen bir şarkının nakaratı gibi, ikide bir: "Oh!.. Ne iyi ettik de geldik dayı... Buralar sahihten güzelmiş. Senin yanında şimdi kendimi Amerika'dan  stanbul'a yeni gelmiş bir turist zannediyorum ve büsbütün yeni yeni bir zevk duyuyorum...++++

Dayısı Ahmet Nejat ile vakit geçirdikçe Dürdane, kocası Necdet'ten, en yakın arkadaşı Güzide ve Nermin'den ve çay partileri verdiği yozlaşmış kişilerden uzaklaşmaya başlar.

"Dürdane'den Güzide'ye" başlıklı hik yede ise Dürdane, tümüyle bir i muhasebeye girişmiş gibidir. Hik yenin mektup türünde yazılmış olması hikâye kişisinin duygularına ve hissiyatına aracısız v kif olma açısından büyük bir önem taşıdığı için bilinçli bir tercihtir. Dürdane, Güzide'ye yazdığı mektupta içinde bulunduğu h li tasvir ederken bir s reden beri devam ettiği özenti/taklit yaşantıyla hesaplaşıyor, kendini öz değerlerinden uzaklaştıran birinden hesap soruyor gibidir:

Bana kocadın, koktun, tembel oldun, batac Ahmet dayına nihayet uydun. Ahmak maymun... diyorsun. Bunları söylemekte belki haklı olurdun, řu şartla ki ben de senin gibi olmalı idim

***** Abdullah Zühtü, "Yeni Zaman Sahnelerinden: Mimar  smet'ten İlhami'ye", *Peyam-ı Sabah*, nu. 11619/1189, 26 Mart 1338/1922, 3.

++++ Abdullah Zühtü, "Yeni Zaman Sahnelerinden: Dilara Dadı", *Peyam-ı Sabah*, nu. 11572/1142, 7 şubat 1338/1922, 3.

Güzide! Evet senin gibi başıboş, g nl  boş, fakat cepleri dolu! Fakat ben öyle miyim Güzide? Hayırsız bir kocam, bakımsız bir çocuğum, idaresiz bir evim ve tamtakır -ay şaşırmışım şimdiki paralar ne altın ne gümüş- bomboş bir  antam var. Bu ‘‘Bomboş!..’’un yankısı ta karşıki tepelere kadar aksederek bana baykuş şeametini andırır sedalar getirir ve ben her tarafımı öyle boş öyle bomboş bulurum ki bu zeminsiz, sahasız ve hatta semasız boşluk içinde hemen başım dönmeye başlar ve yuvarlanırım. İşte bu baş dönmesi ve yuvarlanışlardan birinde kesesi dolgunca dayımın... batak olsun, matak olsun kucağına düşmüş isem kabahat benim mi? Atalarımızın sözünü nasıl ink r edebiliriz? Denize düşen yılana sarılmaz mı? Hem benim G zideciğim, benim düştüğüm boşluk deniz bile değildi. Daha korkunç, daha boştu. Senden gizli neyim var? Borç gırtladığıma çıktı mı değil, tepemden aştı. Koca değil, mısır koçanı bile olmadığı ve orada ancak bir biblo rolünü oynadığını da biliyorsun. Ey sonra... Sonrası şekerim, ben ilk rast geleceğim kucağa düşmek mecburiyetinde değil miydim?.. Dedieğiniz gibi kime ne danıştığını anladım. Ben sana zaten ömrümde hiç danışmadan b y d ğ m  iddia ederek b b rlenecek değilim? Ne kadar doğru sözlü ve alçak gönüllü olduğumu bilirsin. Ancak şunu demek istemiyorum ki her düştüğüm yerde dayımın altın kalbini bulabilir mi idim ve bunu şimdi bulunca ondan ayrılabilir miyim?****

Dürdane, bir ‘‘boşlukta’’ ve ihtiyaç h lindeyken Ahmet Nejat’ın, onun karşısına çıkması ‘‘ ze’’ dönme anlamında büyük bir tesadüftür. Aksi hâlde Dürdane’nin bir uyanış yerine daha derin bir boşluk/öz değerlere yabancılaşma yaşaması kaçınılmazdır. Hik yenin sonraki bölümlerinde Dürdane, Ahmet Nejat’ın Avrupa’da tanıdığı bir ailenin oğlu ile gelininin İstanbul’da yaşamaya başladıklarını ve evlerini Ahmet Nejat’ın rehberliğinde Türk kültürünü yansıtan antika eşyalarla döşemek istediklerini kaydeder. Dayısıyla birlikte bu alışverişe katılan Dürdane, bu çiftin Türk eşyalarına merakı ve hayranlığı karşısında benlik/kendilik sorgulamasına giriştiğini belirtir.

‘‘Son Moda Talak’’ta Dürdane’nin, kocasından boşanma süreci anlatılır. Dürdane’nin kocası Nejd t bütünüyle  tekileşmiş, para avcısı ve kumara düşkün biridir. Dürdane’yle evlilik amacı maddi menfaatler olduğu için, Dürdane’nin babadan kalan mirası tükenince Nejd t, menfaat elde edemeyeceğini anlar ve Dürdane’den kurtulmaya karar verir. Gizli bir göreve çağrıldığını mutlaka bu vazifeye katılması gerektiğini belirten Nejd t, Dürdane’ye boşanma teklifinde bulunur. Dürdane ise bu teklif karşısında memnuniyetini gizlemez ve boşanarak Ahmet Dayı’nın evine taşınır. Yozlaşmış/ tekileşmiş birinden evlilik gibi bir ‘‘bağın’’ koparılmasıyla Dürdane,  z değerlerin/kendiliğin ‘‘merkezine’’ taşınmış olur.

Abdullah Zühtü’n n ‘‘Yeni Zaman Sahnelerinden’’ hikâye dizisinde farkındalık sürecine giren ve ‘‘ ze’’ dönmeye başlayan şahıslardan biri de Güzide’dir. ‘‘Güzide’den Dürdane’ye’’ adını taşıyan iki hik yede Güzide’nin yaşadığı dönüşüm/farkındalık süreci verilir. Bu hik yeler mektup tekniğiyle kaleme alınmıştır. Güzide, Dürdane’ye yazdığı mektuplarda Ahmet Nejat’ın kendisini de etkilediğini ve yaşadığı yozlaşmış hayattan huzursuzluk duyduğunu dile getirir:

Bu ihtiyar tilki sana ne yaptı bilmem ki... Fakat yavrum sade sen mi ya... İtiraf edeyim ki beni de hepimizi de bütün cemiyetimizi de dağıttı. Bu dayın ne kurnaz, ne sihirbaz, ne yaman bir mahluk imiş.

**** Abdullah Zühtü, ‘‘Yeni Zaman Sahnelerinden: Dürdane’den Güzide’ye’’, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11577/1147, 12 şubat 1338/1922, 3.

Hepimizi cin gibi çarptı vesselam. H lbuki sen o gelirse çay eğlencelerinin, gece  lemlerinin, Beyoğlu gezmelerinin daha parlak, daha  a aalı olacağını, dayının servetinden istifade ederek e  ve dostlarına bol bol yedirip i ireceğini, Ahmet Nejat'ın tabiatı buna müsait olduğunu söylüyordun. Ah biz ne kadar ahmağız... Bak nasıl aldanmı sın. Sade seni mi? Ah D rdaneciğim bu gün sana her şeyi itiraf etmek günü... İ imde buna ne büyük bir ihtiyaç var. Eğer her  eyimi sana s ylemezsem, artık mutlaka deli olacağımı sanıyorum. Evet, ben de... G ya en kurnaz kız ben de her şeyde aldanmı ım! Şimdi bunu pek yüksekte bir uçuruma bakarken hasıl olan bir ba  dönmesi hissiyle anlıyorum.

Hayatta aldanmı ım!.. Büsbütün aldanmı ım!.. Ve asıl garibi  u ki sizi de aldatarak aldanmaya alı mı ım! Bana  imdi her kabahat, evet sizin bütün kabahatlerinizin kabahati bende gibi geliyor ve buna yüreğim pek sıkılıyor.     

“Güzide’den Dürdane’ye” başlıklı ikinci hik yede ise Güzide’nin, değerlerine bağlı, kimliğini yitirmemi  İlhami ile kurduğu münasebet sonrası Türklük bilincine uygun hareket etmeye ba ladığı kaydedilir. Genç yaşta evlendiği zengin ve ya lı Seyfullah Bey’in ölümüyle dul kalan Güzide zevk ve sefa  lemlerine dalmı  kendini unutmı  biridir. İlhami’nin yozla mı  ve miras peşinde bir tip olup olmadığını anlamak için tertip ettiği plan sonrasında İlhami’nin “ahmak aldatan, servet peşinde ko an” biri olmadığını fark eder. Dürdane’nin yazdığı [yukarıda sözü edilen hikâye] mektubu İlhami’ye okutur. İlhami; orta h lli bir gelir ve yaşantıya sahip olduğu için başkalarının Güzide ile gönül eğlendirdiğini, onun servetinin peşinde olduğunu d  nmesinin kaçınılmazlığını ba ından beri bildiğini s yer. Güzide’ye karşı hislerindeki samimiyeti göstermek için ona evlenme teklif eder. Ancak bir şartı olduğunu da ilave eder. Servetin tamamen yoksul kadınların kendi kazançlarını sağlayabilmeleri için bir dernekte/müessesede değerlendirilmesini ister. İlhami’nin bilinçli, özüne bağlı ve başkalarını da d  nen biri olduğunu anlayan Güzide, onun evlilik teklifini kabul ederek gelenekle/öz değerlerle b t nle mi  biriyle yeni bir bağ kurar.

“İyilik Yurdu” hik yesinde, aynı adla kurulan ve “Yeni Zaman Sahnelerinden” hikâye dizisinin, Türklük bilincine sahip ve özünün farkında kişileri ile bu kişilerin uyanmasına vesile olduğu diğer kişileri bir çatı altında toplayan derneğin kurulu u konu edilir. Bu derneğin kurulu  amacı kadınların eğitilmesi ve i  bulması için hizmet etmektir. Bu müessesenin toplumsal değerlere ve Türklüğe bakan tarafı öyle dile getirilir:

Güzide’nin zevci İlhami, Mimar İsmet’le beraber d  nd ğu planı izah etmiş idi. Bir “İyilik Yurdu” tesisi etmeyi d  n yorlardı. Eğer hepsi iştirak ederlerse bu yurdun ilk sermayesi yüz elli bin lira olacaktı. Yurdun memlekete hizmeti ancak iki noktaya matuf bulunacaktı. Biri genç kız ve kadınlara i  bulmak, diğeri bu i in ancak Türk sanatını ihya edecek bir tarzda olmasını temin etmek.*****

“Yeni Zaman Sahnelerinden” serisinin son “sahnesi” “Geçmişten Bir Ses”†††††te, Dürdane ve Güzide’nin eski arkadaşları Nermin’i kurtarma çabaları ve Nermin’in, etrafındaki yozla mı  tiplerin kurduğu “Temiz Y rekliler Derneği”†††††ne üyelik süreci ele alınır.

      Abdullah Zühtü, “Yeni Zaman Sahnelerinden: Güzide'den Dürdane'ye”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11598/1168, 5 Mart 1338/1922, 3.

***** Abdullah Zühtü, “Yeni Zaman Sahnelerinden: İyilik Yurdu”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11613/1183, 20 Mart 1338/1922, 3.

††††† Abdullah Zühtü, “Yeni Zaman Sahnelerinden: Geçmişten Bir Ses”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11633/1203, 9 Nisan 1338/1922, 3.

††††† Abdullah Zühtü, *a.g.e.*, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11601/1171, 3.

Temiz Y rekliler Derneği'nin sözde kuruluŐ amacı ihtiyaç sahibi kimselere yardım etmektir. Kurucularının asıl amacı ise Őahsi menfaatlerini temin etmektir. Nermin bu hik yede h l  farkındalık sürecine girememiŐ ve çevresindeki yozlaşmış kişilerin niyetlerini fark edememiŐ biridir. Dürdane'ye yazdığı mektupta onu ve Güzide'yi kurdukları derneğe davet ederek ihtiyaç sahibi insanlara yapılacak yardımlara destek olmalarını, biraz vicdanları varsa kendileri ve muhtaç kişiler için bu faaliyete ortak olmalarını tavsiye eder. Dürdane, Nermin'in yazdığı mektubu Güzide, İlhami, Mimar İsmet gibi etrafındaki özüne ve değerlerine sadık kişilere okur. Güzide ile bir plan yaparak Nermin'e kimlerle birlikte hareket ettiğini fark ettirip onu da " z ne" döndürmek gayretine giriŐirler.

Sonuç

Mütareke Dönemi, Osmanlı Devleti için son derece sıkıntılı bir zaman dilimidir. Bu süreçte toplumun yaŐantısında da pek çok deđiŐiklikler meydana gelmiŐtir. Bu deđiŐikliklerin, yaşadığı toplumun bir ferdi olan yazar ve Őairlerin kaleminden edebî verimlere yansımaları da kaçınılmaz bir durumdur. Yazdığı hikâyelerde etrafında olup bitenleri dikkatle gözlemleyen Abdullah Zühtü, Mütareke Dönemi hikâyelerinde dönemin değişen yaşam biçimlerine/algısına ışık tutar. Orta ve alt sınıftan insanların hayatlarından kesitler Şeklinde kaleme aldığı hikâyeleriyle söz konusu dönemdeki değişimin/dönüşümün toplumdaki izlerini özellikle "Yeni Zaman Sahnelerinden" dizisinde başarıyla kaydeder. Değişimin karşı konulmaz rüzgârına kapılarak henüz kendi bireysel gelişimini tamamlayamamış kişiler, onun hikâyelerinde kendi millî ve manevi değerlerine yabancılaşmış yönleriyle ele alınır. Avrupalı yaşam biçimine özenen tipler, parçası olmak istedikleri düzen hakkında da bilgiye sahip değildirler. Bu durumdaki hikâye kişileri yaŐadıkları karşısında bilinçli bir tavır sergileyemezler. Verdikleri ay davetleri ve katıldıkları eğence ortamları kendileri gibi toplumsal değerlere yabancı, yeniliği ve yenileşmeyi gerçek manasıyla anlayamamıŐ kiŐilerle doludur. Bu çevrelerin içinde bilincini tamamen yitiren hikâye kişileri, artık millî ve manevi değerlere uygun hareket edemezler. Abdullah Zühtü, hikâyelerinde bireyselleşme sürecini başarıyla tamamlamış ve yeniliği/yenileşmeyi hakkıyla anlamış kişilere de yer verir. Bunlar arasında ön plana çıkan Ahmet Dayı, Avrupa'ya gider, uzun müddet orada yaŐar, bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi kendi millî değerleriyle bütünleŐtirerek hakkıyla anladığı yenileşmeyi bir yaşam biçimine dönüŐtürür. Ahmet Dayı gibi, hikâyelerde kendi değerlerinin farkında kişiler, yabancılaşmış/ tekileŐmiŐ "bilinçsiz" kişileri farkındalık sürecine sevk ederek bu tip kişiler için bir kurtuluş reçetesi sunarlar. Geleneksel değerlerini çeŐitli "bellek metaforları" vasıtasıyla hatırlayan özenti tipler, ideal tiplerin yardımıyla özüne dönmeyi baŐarır. Ancak bütünüyle yabancılaşmış ve kendi değerlerinden uzaklaşmış kişiler, "bozuk" hayat düzenlerini devam ettirir.

Abdullah Zühtü Mütareke Dönemi'nde yayımladığı hikâyelerle edebiyata, sosyolojiye ve kültür tarihine malzeme sunmuŐ ve dikkate değer katkılar sađlamıŐtır. Siyasal tarih araŐtırmalarının genellikle kültür tarihindeki sosyal dokuyu geri planda bırakan bir yapıda olduğu söylenebilir. Edeb  metinler ise toplumun bir parçası olan sanatçılar tarafından üretildiğinden "ihmal edilmiŐ" sosyokültürel hayatı bünyesinde barındırır. Abdullah Zühtü gibi bugün pek fazla  ne çıkmayan yazarların eserleri aracılığıyla belirli bir dönemin yaşam Őekilleri hakkında bilgilere ulaŐmak mümkündür. Bu sayede siyasi tarihin konusu olabilecek hususlara bizzat tanıklarının eserleriyle bakmak, toplumun tarihsel süreçlerdeki karakteristik yapılarını anlayabilmeyi kolaylaŐtıracaktır.

Kaynaklar

- Abdullah Zühtü. “Yeni Hayat”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11167/737, 23 K nunuevvel 1336/1920, 2.
- . “Ben Değildim, Bahar  apkın İdi”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11315/885, 20 Mayıs 1337/1921, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: Ahmet Dayı”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11570/1140, 5 Őubat 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: Dilara Dadı”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11572/1142, 7 Őubat 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: Dürdane’den Güzide’ye”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11577/1147, 12 Őubat 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: Kudemadan SarhoŐ Recai”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11580/1150, 15 Őubat 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: İŐ Adamları”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11584/1154, 19 Őubat 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: Son Moda Talak”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11586/1156, 21 Őubat 1338/1922, 2.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: Mimar İsmet”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11591/1161, 26 Őubat 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: Dolandırıcılar H cumu”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11594/1164, 1 Mart 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: Güzide’den Dürdane’ye”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11598/ 1168, 5 Mart 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: Temiz Y rekliler Derneği”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11601/1171, 8 Mart 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden ‘Güzide’den Dürdane’ye””, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11608/1178, 15 Mart 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: İyilik Yurdu”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11613/1183, 20 Mart 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: Mimar İsmet’ten İlhami’ye”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11619-1189, 26 Mart 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: İlhami Ne Diyor?”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11626/1196, 2 Nisan 1338/1922, 3.
- . “Yeni Zaman Sahnelerinden: Geçmişten Bir Ses”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11633/1203, 9 Nisan 1338/1922, 3.
- . “Őimdiki İzdiva lar”, *Peyam-ı Sabah*, nu. 11714/1284, 1 Temmuz 1338/1922, 3.
- Aktaş, Őerif (2013). *Anlatma Esasına Bağlı Edeb  Metinlerin Tahlili*, Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Baş, Selma (2003). *Türk Hik yeciliğinde Yabancılaşma (1950-1980)*, Doktora Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Deveci, Mutlu (2005). “Cengiz Aytmatov’un Romanlarında Mek nın İŐlevsel Açıdan İncelenmesi”, *Türk Kültürü*, Yıl: 2005, Sayı 503-504, s.109-123.

- Dönmezer, Sulhi (1982). *Sosyoloji*, Ankara: Savaş Yayınları.
- Finn, R. P. (1984). *Türk Romanı* (İlk Dönem 1872-1900),  ev. Tomris Uyar, İstanbul: Bilgi Yayın Evi.
- Korkmaz, Ramazan (2008). *Aytmatov Anlatılarında  tekileşme Sorunu ve D niş İzlekleri*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Meriç, Cemil (2004). *Umrandan Uygarlığa*, İstanbul: İletifim Yayınları.
- Ően, Can (2016). “Topluma Yabancılaşma Bağlamında Refik Halid Karay’ın ‘Yılda Bir’ Hik yesi ile Yusuf Atılgan’ın *Anayurt Otel*i Romanı  zerine Mukayeseli Bir İnceleme”. *Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1. Cilt, s.495-504.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Atatürk Kültür, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tunaya, Tarık Zafer (2008). *Türkiye’de Siyasal Partiler “Mütareke Dönemi”* Cilt 2, İstanbul: İletifim Yayınları.